

G'encruia

nº 39

Los vendimiadores de «S'Estàcia»

DEIA - NOVEMBRE - 82

**PRENSO
TORONA**

Editorial

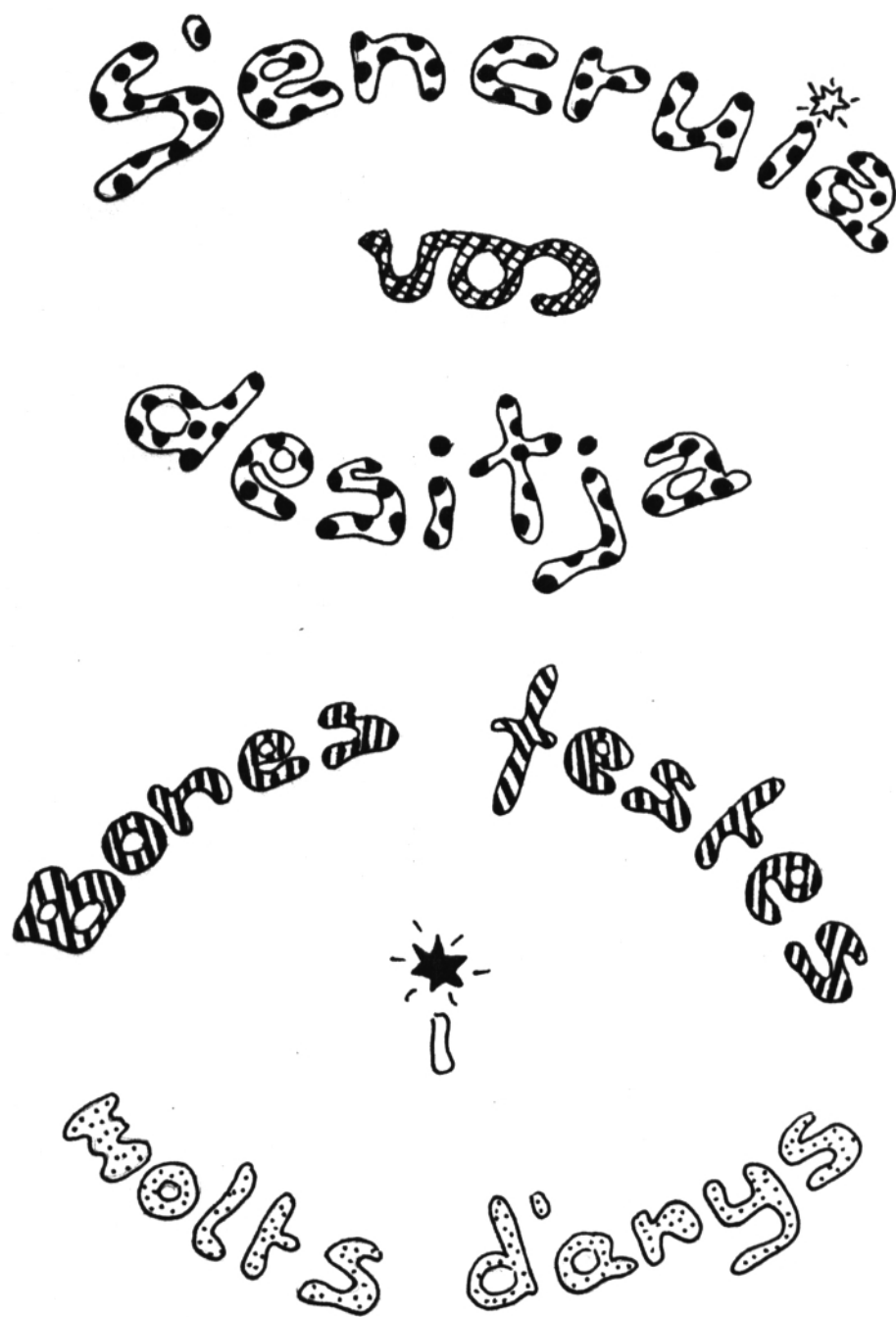
i... Nadal

- Rebeca, no saps es cas?
- No sé res. Que hi ha Susanna?
- Així començava aquella comèdia que feiem per Nadal quan erem joves.
- Ell no fa massa anys que la tornaren fer dues al.lotes des poble.
- Es que en arribar Nadal sa gent s'anima. Fins i tot pareix que ens estimam més uns als altres, tothom es felicita, ses famílies es reuneixen, anam plegats a "matines", enramellam ses cases, feim es betlem, coques de torró, bons dinars.,...
- Si filleta, sense ses sopes amb farciment i col pareix que no és Nadal. I es pollastre farcit, ses metles, ses anous, es torró. Me'n record que un any ma mare i una veinada es passaren pes cap fer coques. Era un any que feia una fretada i ja mos tens tota sa nit aixecats, esperant que toassin, això que les teniem dins una caixa amb un braser i ben tapades amb flassades.
- I llavò vendran el Reis hi haurem de comprar qualche cosa en es nets, que ara pareix que res els basta. Tots demanan uns juguets amb uns noms més "raros" que no sé què. A noltors ens deixaven una pastilla de xocolata i un bocí de torró fet en casa. I ben contents que estavem.
- Sols m'entristeix un poc pensar que tal volta hi ha gent que no te per a menjar, que ha de passar Nadal totsol com un ca, sense sa calor de sa gent que estima.
- Ai! Deixeu anar, que podriem plorar tot el sant día. Tantmateix no ho arreglarem. Quan veig sa televisió que sols comta desastres, m'estim més tancar-la.
- I, qui deu cantar sa sibil.la enguany? Que tornaran fer xocolata amb ensaïmades d'aquelles tan bones com els altres anys?
- No ho sé, ara s'Acció Catòlica no és com abans. Ja està ben neta i arreglada. I llavò que s'Ajuntament ja no deu esser lo que era. Ara comanden uns altres, tenc permí que les diuen "socialistes".
- Bé, però, això no te res que veure amb es xocolata.

— A jo m'agrada molt, es foc aquell a sa plaça i tothom enrevoltat fent bauxa i quatre rialles.

— Sí. A sa vida si li lledes això, queda nores.

— Ala idò! Fins es vespre de Nadal que tots ens direm "molts anys" i cantarem plegats allò de "ara vé Nadal menjarem torrons i amb sa guitarreta canterem cançons....."

- Junta Municipal -

El Pleno correspondiente al mes de noviembre, se celebró el día tres del mismo mes, en el salón de actos de nuestra casa consistorial, y con la asistencia de todos los miembros de la Corporación.

Se desarrolló de acuerdo con el Orden del Día previamente establecido y que fue el siguiente:

Facturas presentadas:

Una vez examinadas fueron aprobadas las siguientes:

Una de Dña. Maria Marcús de 11.200' Ptas.
Una de Gas y Electricidad S.A. de 20.667' Ptas.
Una de la Revista El Alcalde de 3.392 Ptas.
Una de la Compañía Telefónica de 21.306 Ptas.
Una de Ferretería Bernat de 225 Ptas.
Una de Bayer Hnos. y Cia. de 65.907' Ptas.
Una de la Farmacia Castañer de 14.825 Ptas.
Una de D. Gabriel Cifre de 17.165' Ptas.

Correspondencia oficial recibida

Escrito del Consorcio para la Gestión e Inspección de las Contribuciones Territoriales de Baleares, sobre pago de las aportaciones al presupuesto de ingresos del Consorcio para 1.982 correspondiendo a este Ayuntamiento la cantidad de 26.543' Ptas.

Escrito de la Conselleria de Sanidad, Trabajo y Seguridad Social en el que se dictan instrucciones sobre reconocimiento de cerdos sacrificados para consumo familiar para la presente campaña.

Expedientes obras particulares

Una vez examinados y leídos los informes contenidos en cada uno de ellos fueron aprobados los siguientes:

Expte. nº	55/1982	instado por	Dña. Juana A. Coll Jaume.
"	"	54/82	" " Don Klaus Dieter Hansen.
"	"	53/82	" " Dña. Francisca Vives Vives.
"	"	59/82	" " Dña. Antje Auren Gunderman.
"	"	60/82	" " Dña. Antonia Mas Bauzá.
"	"	61/82	" " Hros. de D. Bartolomé Ripoll.
"	"	63/82	" " D. Ross Abrahms.
"	"	64/82	" " D. Bartolomé Rotger Rullán.

Fueron informados favorablemente y remitidos posteriormente a la Comisión Provincial de Urbanismo los exptes. instados por d. Lino Garcia Cobelo, Dña. Antonia Scarxell Nicola y Dña. Maria Dolores Garcia Scarxell.

Donaciones

El Ayuntamiento Pleno por unanimidad acordó agradecer las donaciones hechas por D. Peter Poppelreuter y D. Pedro Darder de un cuadro para la pinacoteca municipal.

Ayudas concedidas

Tras breve deliberación se acordó conceder una ayuda económica de 25.000' Ptas. para los damnificados del Levante Español.

Valoración Mobiliario de la finca Es Molí

A propuesta del Sr. Alcalde se acordó encargar a un técnico competente para que se proceda a la valoración del mobiliario de la finca es Molí ofrecido a este Ayuntamiento.

Adquisición lámparas para el Salón de Actos

A propuesta de la Concejal Delegada de Cultura se acordó adquirir dos nuevas lámparas para el Salón de Actos de la Casa Consistorial.

Nuevas sepulturas Cementerio Municipal

Llevándose a cabo en la actualidad las obras de Ampliación del Cementerio Municipal, se acordó:

1º.-Destinar la mitad de las nuevas sepulturas a los vecinos de este Municipio que quieran adquirirlas en usufructo perpétuo.

2º.-Los interesados deberán presentar las solicitudes en la Secretaría de este Ayuntamiento antes del 30-12-82.

3º.-Que dicho acuerdo sea expuesto al público en el Tablón de Anuncios y en los sitios de costumbre.

Elecciones Generales 1.982

Conocidos los resultados de las Elecciones Generales celebradas el pasado día 28 de octubre, por unanimidad se acordó felicitar a la Federación Socialista Balear y desearle los mejores aciertos en el desempeño de tan alta misión.

Y sin otro asunto de que tratar, se levantó la sesión.

- oOo -

- *Metges* -

MES DE DICIEMBRE DE 1.982

Día	4 y 5	Dr. Javier Peris Dominguez. Casa D'Amunt.	DEIA
Día	8	Dr. Monserrat Artigas Playá Filonas, 45.	VALLDEMOSSA
Día	11 y 12	Dr. Javier Peris Dominguez. Casa D'Amunt.	DEIA
Día	18 y 19	Dr. Monserrat Artigas Playá Filonas, 45.	VALLDEMOSSA
Día	25 y 26	Dr. Javier Peris Dominguez. Casa D'Amunt.	DEIA

XERRATJUM

DIUEN:

Que davant s'entrada des nou Govern l'esglèsia ja vol estalviar i a ses misses, es difunts va començant a agrupar.

Que sa televisió amb es xerrar a tothom va retgirar i es dobbers volien anar a cercar de Sa Banca Catalana, que és sa que els guardà a Deià.

Que darrerament hi ha molt de gamberrisme, perque dies passats es carregaren s'autocar que fa de correu al germà proïsme.

Que sobretot es parats enguany han estat sortats, perque encara que no hagin agafat tords, d'esclatasangs mira que molts n'han aplegats.

Que ja està bé de pregar per lo mateix, que per Lluís Salvador hi ha manca de claror. Arribarà que per a telefonar o a cas veinat anar a vetlar amb una espelma ens haurem de passetjar.

Que tots es que tenien por a morir i quedar sense enterrar, ja poden deixar es penar, que haviat hi haurà lloc per a poder-los colocar.

Que malgrat es siquier que té llogat s'embotelladora ja s'han carregat sa tuberia que davalla s'aigua de sa Font de Sa Senyora.

Ah! i ja que l'hauran d'arreglar que peguin una ullada en es grifó que no treu aigua ni per a beure un gorrió.

Que es vells ja en tornen dur una de tramada, i ara per dins Mallorca volen fer una passejada.

Que tots es que van pes club nou el procurin conservar, perque es que hi havia abans l'arribaren a destrossar.

Noves

Dia 7 es va inaugurar a S'Acció Catòlica un "club" per es nins i ses nines des poble. Va assistir-hi molta gent. Després d'uns breus parlaments que feren el rector, es batle i en Gaspar Sabater, es va servir un refresc molt ben presentat. Tot ho havien preparat ses nines i el rector. Enhorabona.

Es camió que fa de correu desde Palma en es Port de Sóller el robaren en sa nit i investiren en es cantó de "Sa Frontera", fent-li mal per més de cent mil pessetes.

Es cafè de'n Putxo ha estat tancat deu dies pera fer net i per reformes i també "Las Palmeras" per es mateixos motius.

Han començat ses obres per a ampliar es cementeri, ja es podran morir tranquils perque hi haurà lloc per a tots.

Com que el Consell no ha volgut deixar es Principal a sa companya ZANO-GUERA-ALFARO, sa comèdia de'n Joan Mas "ALEGRIA DE CONILL" s'estrenarà a sa sala Magna de S'Auditorium.

Dia 25 es varen complir cent anys d'existència de ses vermelletes del Temple. Desde l'any 1.957 no han vengut per DEIA a cercar oli.

Es forn va canviar de local durant ses obres de reforma, novament ja s'ha obert i ha quedat molt bé.

Dues persones de DEIA anaven a València a veure el Papa.

Dia 21 va haver-hi a Algaida una trobada de Premsa Forana.

Es "coro" cantarà es dia de la Puríssima a sa missa de les set i també a ses "maitines".

Dissabte dia 27 es va reunir es Consell Parroquial per a tractar temes de Nadal.

Han operat madò Francisca de Can Simó i na Maria de Can Gelat es va rompre un genoll. Desitjam es recuperin prest.

Dia 25 des passat mes d'Octubre S'Asociació de la Tercera Edad" va celebrar una reunió a sa que es tractà: Subvenció per a compra de llibres, compra du'n vídeo i una pròxima excursió.

Sa Sibil·la

El jorn del judici
parrà qui haurà fet servici.

Jesucrist rei universal,
home i ver Déu eternal,
del cel vindrà per a jutjar
i a cada ú lo just darà.

Gran foc del cel davallará;
mar, fonts i rius, tot cremará.
Los peixos donaran gran crits
perdents los naturals delits.

Ans del judici l'Anticrist vindrà
i a tot lo món turment darà,
i se farà com Déu servir,
i qui no el crega farà morir.

Lo seu regnat serà molt breu;
en aquell temps sots poder seu
moriran màrtirs tots a un lloc
aquells dos sants, Elies i Enoc.

Lo sol perdrà la claredat
mostrant-se fosc i entelat,
la lluna no darà claror
i tot lo món serà tristor.

Als mals dirà molt agrament:
-Anau maleïts, en el turment!
anau, anau al foc etern
amb vostron príncep de l'infern.

Als bons dirà:-Fills meus veniu!
benaventurats posseïu
el regne que està aparellat
des de que el món va esser creat.

Oh humil Verge! Vos qui heu parit
Jesús infant aquesta nit,
a vostro Fill Vullau pregar
que de lo infern nos vulla guardar.

No es coneix com ni quand, ni on es va fer sa primera traducció catalana de sa Sibil·la. Un llibre de poesies de Fray Anselm Turmeda publicat l'any 1.527 ajuda a atribuir-la encara que amb dubtes al dit escriptor.

Per altre banda Milà i Fontanals afirma que totes ses versions catalanes procedeixen de la mateixa d'origen provençal.

De sa seva versió segurament vé el text, per desgràcia ja no senser que es conserva en un manuscrit al Museu Diocesà de Palma, és de sa primera mitat des sigle XV i ve del monesteri de la Concepció.

A mida que es català va anar perdent preponderància literària moltes estrofes desaparagueren i d'altres es transformaren.

De les divuit amb que comptava l'edició catalana avui sols se'n canten vuit.

Es creu que la musica que acompanyava a la sibil·la catalana és la mateixa que la de l'antiga melodia gregoriana. Es a dir tant sols es va canviar la lletra.

La música que l'acompanya ara no té res que veure amb aquella, sino que és una melodia molt ornada i amb un marcat caràcter oriental, cosa comú a moltes melodies populars mallorquines, ses que tracten des treball per exemple.

Com heu vist moltes vegades, per Nadal es pengen neules blanques a totes ses llànties de l'esglèsia i de sa més grossa que sol estar al centre es pengen tantes neules com setmanes falten per a sa Quarema. Antigament aquestes neules no eren de paper sino "neules ensucrades". Una corda que anava de banda a banda d'esglèsia n'estava plena i quand sa sibil·la acabava de cantar tallava sa corda amb s'espasa i totes ses neules queien per damunt sa gent que pegava moltes grapades per a arribar a qualque bocí.

No a totes ses esglèsies es feia així. A altres es posava un fil que davallava des sòtil amb neules de paper i a baix de tot es posava una coca. En acabar es cant es nin tallava sa coca anant molt alerta a que li caigués ja que davall hi havia ets escolans que esperaven per a agafar-la. D'això va néixer sa glosa:

Sibil·la alerta a sa coca
que no t'escap de ses mans
que abaix hi ha ets escolans
que baden un pam de boca.

Es una llàstima que aquesta costum s'hagi perdut en els nostres dies.

El jorn del Ju di .

ci Pa rrà

el qui hau rá fet sor vi ci .

1ª Estrofa

Jo su-crist, Re i u. ni-ver-sal

ho moi ver Déu e. ter-nal del cel vindrá

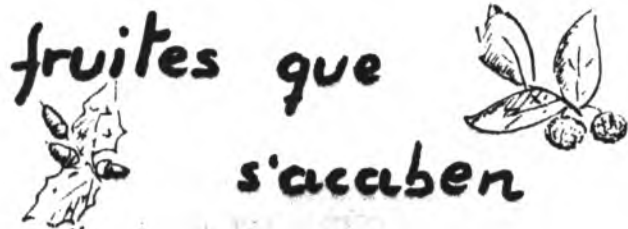
per a jut-jar i a ca da un

lo jut da-rá

Ult.ª estrofa. (Variación)

8ª Ob hu mil

Ver 8ª Vós qui heu pa. rit

TEMPS DE NESPLES, ATZEROLES...

No sé com seria l'Eden que ens parla el Libre dels Llibres, per quant amb breus paraules canta l'hermosura i grandiositat de aquest bell jardí... "Deu va fer brotar tota classe d'arbres sabrosos en el paladar..." Mallorca, també un bell paradís té una riquesa d'arbres i fruits. D'aquells que feien les delícies en la meua joventut i que un solç s'en record quan los veu o s'en parla. D'aquells, que l'actual jovent, no sab ni com l'arbre i per on es cria. D'aquells que ja fa molts d'anys no es veuen per places i mercats. D'aquests fruits que dins breus temps seran desconeguts, avui tenc ocasió de parlar-ne.

AGLANS.- L'arbre es l'alzina i el fruit l'aqlà. En hi ha de dolços i agridos. Els que son bons per menjar es diuen de "la campaneta" i "castanyers". Els castanyers son blanquinosos-verdosos, els de la campaneta vermellósos i més petits. Son bons collits i deixar-los madurar en lloc que no les toqui l'aire, duren molt de temps. També son molt bons torrats damunt calfus.

ANOUS.- L'arbre es diu noquer, es fa molt gròs i de fulla que cau. Comença a treure fulla per Abril i el fruit, les anous, venen per Sant Miquel. Aquest fruit es bõ tan cruu com torrat, s'empren en pastisseria. Arbre que no s'ha comercialitzat a Mallorca, s'en veuen pocs. Vol terrenys homits, adequat per a montanya. De les anous verdes, esperit i sucre trossetjades es feia una beguda, que es dava en temps de segar (Pollença)- Posta dins una botella de "palo", uns parells de mesos, era bõ per fer entrar en gana (Llucmajor).

ARBOCES.- Es un arbust, però també s'en coneixen d'arbres i ben grossos com el de Son Cerdà (Llucmajor) que es de grans dimensions. L'arbre es diu arbocera. El fruit es arboça que pareix un fressot i també de color vermell. Madura es molt bona, si bé engorjue aviat. Embafa per quant son d'una olor fada. Es cria silvestre per dins garriques, llocs ombrívols, fresc i de montanya.

ATZEROLES.- Es un arbre que s'empelta a damunt un arbust conegut amb el nom de "espinal"

(Llucmajor) "espinaler" (Pollença). Aquest arbust creix per voreres, torrents i llocs freds. Fa un fruit com a cireres berberisses, si bé es comestible no es massa apreciat. En certs pobles també s'els coneixen per "cireretes de pastor". També es pot empaltar a damunt codonyer i pomera.

El fruit es l'atzerola que madura per devers la Mare de Deu de Setembre. Es fruita no rentable, perquè s'ha de collir verdosa, per quant es madura cau tot duna i s'umple de cucs. Es coneixen de dues classes, les de color groc i vermells, tenen molts de pinyols. Bollides amb sucre i trets els pinyols es fa confitura.

CODONYES.- Es veuen com arbust però també es pot fer un arbre mol gros. Son de fulla bastant ample i es diuen CODONYERS. El fruit es gross de color groc i llarguer, i te el nom de CODONY.

LA CODONYERA, es igual l'arbre, les fulles un poc més grosses que les del "codonyer". El fruit son les CODONYES, que son més petites rodones y planes.

Arbres o arbusts que es fan per voreres de terrenys homits. Silvestre, ja que surt per dins les parets, però per tenir bon fruit han d'esser empeltats. La collita ve per Setembre i Octubre per Sant Bernat el més primerencs. Es coneixen de primerencs y tardans.

La codonyera te la fulla i la rama molt més grossa que el codonyer, si bé la codonyera fa molt més poc fruit. Molt adequat per confitura que queda forta i es pot fer tallades. També es bõ posat en el forn igual que torar pomes. El fruit collit dura uns tres mesos, després ja es perd.

NESPLES.- Aquest arbre fruital es com l'atzerolera, s'empelta a damunt espinal o espinaler i a damunt codonyers. L'empelt es pot fer de muda i d'escutet. El fruit es la nespla. Es coneixen de tres classes. Unes amb un pinyol i altres que no en tenen molts. Es cullen per devers Sant Lluç (Octubre). Fruita molt bona, de collides s'estenen perquè madurin... que donen la sensació de podrides.

L'empelt a damunt l'espinaler, es fa per devers Març i Abril, després d'haver "tret brosta" (Llucmajor), o sigui, que l'arbre ja fassi ombra.

POMISSONS.- (Pollença) Es el fruit de la palmera mallorquina, tan abundant per montanya i garriques. Generalment es baixa, però també s'en veuen ben altes, com son

les de Formentor. Avui trasplantades adornen certs jardins. Fa un fruit, el pomís-só, vermell, sembla molt un "raim de parrà". Uns son llarguers i altres rodons, tenen un pinyol molt gros. Madurs son molt bons.

Aquesta palmera donen unes "paumes" i que es cullen cada any. Fou la matèria prima per una indústria molt arraigada un altre temps, a Pollença i Artá ja que es feien :Graneres, senaies d'anar a plaça, estormies, capells...

PONCINS.- Es un varietat de la llimona ja que té les mateixes característiques. L'arbre es diu "ponciner", i el fruit el "poncí". Té el color de la llimona a vegades tira a un color més carabassa. Collida sembla una peça de formatge, ja que es bastant plana. S'emplenta igual que la llimonera, d'escutet. A damunt el ponciner també es pot empeltar de taronger.

Es una fruita que l'arbre en té tot l'any. Llevada la pell es veu lo blanc, que se coneix per el nom de "formatge", es bó fent tallades i sucre (Llucmajor).

PRUNYONS.- Es un arbust amb moltes púes. Una espècia de prunera borda i de poca altura. De fulla molt verda fa unes flors blanques, molt hermoses per fer rams. Dona una fruita per la darrería del mes d'Agost. Aquests fruits, els prunyons, son molt amargs i a moltes persones agrada. Els aucells s'ho menjan. Aquest fruit es del tamany d'una cirera i d'un color blau marí. Es fa per tot Mallorca, per Pollença abunda.

SERVES.- Es un arbre que també es fa molt gros i sempre té bordells. Es reproduex sembrant aquest petits arbres. No s'empelta i es dels que perd la fulla. S'en coneixen de dues classes: Unes rodones que semblen pometes de color groc quan son verdes. Altres de color entre groc i vermellós, més llargueres ja que tenen la forma d'una petita pera. Madura té un color moradenc.

Quan es verda esmussa molt. Es cull i madura collida. Es fan ramells com que en filar tomàtiques. Es penjan i esperan que madurin, se van paupant fin que es ben blana.

KAKIS.- Aquest arbre també pot arribar a fer-se ben alt i d'una gran espessura de brancom. L'amo'n Bernat Cardell de Llucmajor, me conte, que, a la seva finca

de Son Pere Pons, en té un que l'hi arribar fer més de dos mil kilos de fruit.

L'arbre es coneix per el nom de "kaker" i es fa en llocs de molta d'aigo i per dins horts. La collita si son primarencia, ja en poren menjar per devers juliol. Els tardans per a Nadal encara en cullen. Els primarencs son grossos i més rossos, molt bermells els tardans.

S'en coneixen d'un parell de classes, Uns que tenen pinyols, mentres que altres d'en tant en quant s'en troba qualqu. Altres que no en tenen. Es cullen verds i s'estenen damunt un canyís o garbell. Segons quins anys posen molts de cucs.

Es un arbre portat defora. Venqué a Mallorca devers l'any 1.915.

(De la revista Sant Joan)

1 Arbutus unedo Arbocera

" NAVIDAD Y LA TERCERA EDAD "

(L'Amo en Toni Ferrer)

Parece que de nuevo el entusiasta Toni Coll trabaja en la realización de una nueva colección de los llamados "Llums d'Encruia" o "Llums D'oli", como cada uno quiera llamarlos.

Según el mismo nos ha manifestado, en este delicado trabajo está respetando al máximo y muy rigurosamente las antiguas normas, o sea llevando a cabo el trabajo con plancha de hierro i "fet tot a cops de martell".

En Toni tienen previsto, si no surgen inconvenientes de última hora exponer esta colección de "llums" en las próximas fiestas de Navidad, inaugurando la "mostra" el día 15 del próximo mes de Diciembre en el salón de Actos del Ayuntamiento.

Cabe destacar que ninguno de los "llums" de esta colección será del mismo tamaño, desde el benjamín que sólo alcanza los 3 cm. hasta el más grande que medirá 25. El total será de 50 "llums". Sus ideas son de hacer una gran subasta o hacer un sorteo o "rifa" y todo el dinero que se obtenga será destinado a engrosar la cuenta de la libreta de "S'Associació de sa Tercera Edat des meu poble", ya que después de las Navidades piensan organizar una excursión por la costa de la Isla, vistos los buenos resultados obtenidos en las realizadas hasta la fecha, tanto en el interior de Mallorca como la última a Lourdes.

También es su deseo organizar una fiesta en una de las fechas de las próximas Navidades para que los ancianos de nuestro pueblo y en especial los que se encuentran más solos tengan ocasión de celebrar dicho día con la debida alegría de "un Nadal per a tots".

Ya de antemano y a través de S'Encruia, invita a todos en general a que visiten esta nueva "mostra de llums" que recordamos será inaugurada el día 15 de Diciembre.

DEIA. Noviembre 1.982

PAÏSOS DE LLENGUA CATALANA

LA BALANGUERA

La Balanguera misteriosa
com una aranya d'art subtil,
buida qui buida sa filosa
de nostra vida treu lo fil.
Com una parca bé cavil.la
teixint la tela per demà.

La Balanguera fila, fila,
la Balanguera filarà.

Girant l'ullada cap enrera
guaita les ombres de l'avior,
i de la nova primavera
sap on s'amaga la llavor.
Sap que la soca més s'enfila
com més endins pot arrelar.

La Balanguera fila, fila, etc.

Quan la parella ve de noces,
ja veu i compta ~~son~~ minyons;
veu com davallen a les fosses
els qui ara viuen d'il.lusions,
els qui a la plaça de la vila
surten a riure i a cantar

La Balanguera fila fila, etc.

Bellugant l'aspi, el fil capdella,
i de la pàtria la visió
fa bategar son cor de vella
sota la sarja del gipó.
Dins la profunda nit tranquil.la
destria l'auga que vindrà.

La Balanguera fila, fila, etc.

De tradicions i d'esperances
tix la senyera pel jovent
com qui fa un vel de noviances
amb caballeres d'or i argent
de la infantesa que s'enfila,
a la vellura que se'n va.

La Balanguera fila, fila, etc.

